

ПРИПРЕМА ЗА НАСТАВНИ ЧАС ИЗ СРПСКОГ ЈЕЗИКА

I. ОПШТИ ПОДАЦИ

- **Школа:** Медицинска школа Бања Лука
 - **Предмет:** Српски језик и књижевност
 - **Наставник:** Сања Ђурић, проф.
 - **Разред и одјељење:** I разред средње школе (први)
 - **Редни број часа:** 8. час
 - **Датум реализације:** септембар 2025. године
-

II. МЕТОДИЧКИ ПОДАЦИ

Наставна област и јединица

- **Наставна област:** Граматика
 - **Наставна јединица:** Граматика – област проучавања граматике
 - **Тип часа:** Обрада новог градива
-

Циљеви часа

- **Општи и образовни циљ:** Упознавање ученика са појмом граматике као научне дисциплине, њеном структуром, улогом у језичком систему и основним областима које проучава (фонологија, морфологија, синтакса, творба ријечи).
 - **Васпитни циљ:** Развијање свијести о значају језичке културе и правилног граматичког изражавања у свакодневној и професионалној комуницији.
 - **Функционални циљ:** Подстицање критичког мишљења, аналитичких способности и активног учешћа у препознавању и класификацији језичких појава.
 - **Социјално-емоционални циљеви:**
 - Развој сарадничког духа, међусобног поштовања и тимског рада кроз групне активности.
 - Унапређење комуникацијских вјештина и спремности за јавно изношење и одбрану ставова.
 - Подстицање одговорности, самосталности и самопоуздања у раду.
-

Очекивани исходи (по Блумовој таксономији)

На крају часа ученици ће бити у стању да:

- **Познавање:** Дефинишу појам граматике и наведу њене основне области проучавања.
 - **Разумијевање:** Објасне функцију сваке појединачне граматичке гране у језичком систему и њихов међусобни однос.
 - **Примјена:** Самостално класификују задате језичке примјере према одговарајућој области граматике.
 - **Анализа:** Анализирају и разликују језичке појаве на нивоу гласа, речи, облика и реченице.
 - **Евалуација:** Критички процене значај правилног познавања граматике за лични и професионални развој.
-

Методе, облици рада и средства

- **Методе рада:** Дијалогска метода, истраживачка метода, кооперативно учење, дискусија, метода рада на тексту/раде са листићима.
 - **Облици рада:** Фронтални рад, групни рад (4 групе), индивидуални рад.
 - **Наставна средства и помагала:** Наставни план и програм, табла и фломастери/креда, припремљени радни листићи за групни рад, уџбеник *Граматика* (Станојчић – Поповић).
-

Корелација и компетенције

- **Кључни појмови:** Граматика, језички систем, фонологија, морфологија, синтакса, творба ријечи.
 - **Међупредметна корелација:**
 - *Психологија:* Процеси усвајања језика, мишљење и когнитивни развој.
 - *Историја:* Развој језика кроз историјске епохе и настанак стандардног језика.
 - **Међупредметне компетенције:**
 - Компетенција за цјеложивотно учење.
 - Комуникација на матерњем језику.
 - Рад с подацима и информацијама.
 - Сарадња и тимски рад.
 - рјешавање проблема.
-

III. ТОК И РАЗРАДА НАСТАВНОГ ЧАСА

1. Уводни дио часа (10 минута)

- **Активности наставника:**

- Поздравља ученике, провјерава присутност и уводи ученике у атмосферу рада кратким освртом на претходно градиво.
- Поставља мотивационо питање за подстицање дискусије:

„Када за некога кажемо да 'добро зна граматику', шта тачно под тим мислимо? Да ли је граматика само скуп сувопарних правила или нешто више?“

- На води ученике да уоче разлику између спонтаног говора и систематизованог језичког знања.
- Најављује наставну јединицу, записује наслов на табли („ГраMATика – област проучавања граматике“) и дефинише циљеве часа.

- **Активности ученика:**

- Активирају претходно усвојено знање из основне школе.
 - Размишљају о постављеном питању и износе своја мишљења и претпоставке.
 - Записују наслов наставне јединице у своје свеске.
-

2. Главни дио часа (25 минута)

- **Активности наставника:**

- **Кратко уводно излагање:** Износи основну дефиницију граматике као науке о језику која проучава његову структуру, правила и законитости.
- **Подела у групе:** Дијели одјељење у 4 радне групе и свакој додјељује специфичну област за истраживање:
 1. **Група 1: Фонологија и фонетика** (проучавање гласова, акцената и њихових функција).
 2. **Група 2: Морфологија** (проучавање врста и облика ријечи).
 3. **Група 3: Творба ријечи** (проучавање начина грађења нових ријечи).
 4. **Група 4: Синтакса** (проучавање спајања ријечи у синтагме и реченице).
- **Рад на листићима:** Свакој групи дијели наставне листиће са конкретним језичким примјерима и усмјеравајућим питањима (нпр. измена облика ријечи, настанак нових ријечи извећењем, структура реченице, улога промене гласа).
- **Истраживачки надзор:** Обилази групе, усмјерава рад, даје додатна објашњења и подстиче кооперативни дух.

- **Модерација излагања:** Организује излагање представника група (свака група има по 2–3 минута за презентацију закључака) и систематизује њихове анализе на табли кроз израду структурне шеме.
 - **Активности ученика:**
 - Раде у групама, анализирају добијене примјере на листићима и користе уџбеник ради додатног информисања.
 - Дискутују унутар групе, упоређују мишљења и формулишу заједничке закључке.
 - Записују одговоре на радне листиће.
 - Изабрани представници сваке групе презентују резултате рада остатку разреда.
 - Остали ученици слушају, постављају питања и заједно са наставником разматрају значај сваке области.
-

3. Завршни дио часа (10 минута)

- **Активности наставника:**
 - Синтетише и сумира кључне појмове обрађене на часу кроз прегледну шему на табли (Граматика → Фонологија, Морфологија, Творба ријечи, Синтакса).
 - Ради вредновања остварености исхода поставља брза провјерена питања (нпр. „*Која област се бави грађењем ријечи, а која анализом реченице?*“).
 - Задаје ученицима индивидуалан задатак за самопроцјену и рефлексiju: да попуне завршну реченицу у свескама: „*За мене је граматика важна јер...*“
 - Вреднује рад ученика током часа (формативно оцењивање) и даје упутства за домаћи задатак (израда кратког прегледа свих граматичких грана са по 2 сопствена примјера за сваку).
 - **Активности ученика:**
 - Активно учествују у резимирању градива и одговарају на провјерена питања.
 - Преписују коначну шему са табле у свеске.
 - Самостално формулишу и записују закључну реченицу о значају граматике.
 - Биљеже домаћи задатак и постављају евентуална питања за разјашњење.
-

IV. ПРОВЈЕРА ОСТВАРЕНОСТИ ИСХОДА И ВРЕДНОВАЊЕ

- **Формативно праћење:**
 - Праћење нивоа учешћа ученика током уводне дискусије.

- Посматрање рада ученика у групама (сарадња, квалитет анализе примјера).
- Увид у записе на радним листићима и у свескама.
- Усмена провјера кроз одговоре на закључна питања у завршном дијелу часа.
- **Самопроцјена:**
 - Анализа ученичких одговора кроз завршну вјежбу рефлексije („За мене је граматика важна јер...“).

Детаљно припремљених и разрађених **радних листића за све четири групе**, прилагођених за час на тему „Граматика – област проучавања граматике“ у I разреду средње школе.

Сваки листић садржи јасна упутства, конкретне језичке примјере за анализу, усмјеравајућа питања и простор за записивање закључака које ће представници група изложити током главног дијела часа.

НАСТАВНИ ЛИСТИЋИ ЗА ГРУПНИ РАД

РАДНИ ЛИСТИЋ – ГРУПА 1: ФОНОЛОГИЈА И ФОНЕТИКА

Слоган групе: „Од гласа до значења“

Имена чланова групе: _____

Задатак:

Пажљиво прочитајте понуђене примјере и одговорите на питања. Анализирајте како гласови функционишу у нашем језику и какву улогу имају у разликовању значења ријечи.

Примјери за анализу:

1. Посматрајте парове ријечи:
 - Капа – Мапа – Шапа
 - Пас – Јас – Јач
 - Син – Сан – Сон
2. Посматрајте шта се дешава са гласом **Т** у сљедећем примјеру:
 - Ошишати →Отшишати (*неправилно*) →Одшишати (*одсјећи*)
→Ошишати

Питања за анализу и дискусију:

1. Шта се дешава са значењем ријечи у првом примјеру када промијенимо само један глас?
 2. Да ли сам глас (нпр. глас *K* или глас *M*) има своје самостално значење када га изговоримо одвојено?
 3. Како гласови помажу да разликујемо значења различитих ријечи?
 4. На основу примјера под бројем 2, објасните зашто долази до промјене гласова када се они нађу један поред другог у ријечи.
-

Простор за закључке групе (за презентацију):

- Шта проучава Фонологија/Фонетика?

(Напишите дефиницију на основу ваших закључака)

- Кључни закључак о гласу као најмањој јединици:

РАДНИ ЛИСТИЋ – ГРУПА 2: МОРФОЛОГИЈА

Слоган групе: „Врсте и облици ријечи“

Имена чланова групе: _____

Задатак:

Пажљиво проучите дате реченице и примјере. Анализирајте како се ријечи мијењају кроз облике и у које категорије/врсте их можемо разврстати.

Примјери за анализу:

1. Анализирајте промену ријечи **ученик**:
 - Ученик пажљиво слуша.
 - Нема ученика у учионици.

- Дошао сам са учеником.
 - 2. Анализирајте следећи низ ријечи и разврстајте их:
 - кућа, трчати, лепа, брзо, он, пет, под, и, ах
-

Питања за анализу и дискусију:

1. Шта се мијења у ријечи *ученик* кроз различите реченице у првом примјеру (који дио ријечи остаје исти, а који се мијења)? Шта тиме добијамо?
 2. По чему се разликују ријечи из другог примјера? Да ли све те ријечи именују предмете, бића, особине или радње?
 3. По покушајте да подијелите ријечи у двије велике групе: оне које могу да мијењају свој облик (промјенљиве) и оне које увек остају у истом облику (непромјенљиве).
-

Простор за закључке групе (за презентацију):

- Шта проучава Морфологија?

(Напишите дефиницију на основу ваших закључака)

- Које су основне јединице и категорије које морфологија истражује?

РАДНИ ЛИСТИЋ – ГРУПА 3: ТВОРБА (ГРАЂЕЊЕ) РИЈЕЧИ

Слоган групе: „Како настају нове ријечи“

Имена чланова групе: _____

Задатак:

Проучите начин на који су настале понуђене ријечи. Загледајте се у њихову унутрашњу структуру и утврдите однос између полазне и новодобијене ријечи.

Примјери за анализу:

1. Посматрајте како од основе настају нове ријечи:
 - **Зидар** ←зд (зидати / зид)
 - **Школски** ←школа
 - **Прастара** ←пра- + стара
2. Посматрајте сљедећи скуп ријечи:
 - *Писати, преписати, потписати, писац, писање, писмо.*

Питања за анализу и дискусију:

1. Шта је заједничко свим ријечима у примјеру под бројем 2?
2. На који начин су додаци (испред или иза основне ријечи) промијенили значење полазне ријечи?
3. Која је разлика између **промјене облика ријечи** (нпр. *кућа, куће, кући*) и **творбе нове ријечи** (нпр. *кућа → кућица, кућни*)?

Простор за закључке групе (за презентацију):

- **Шта проучава Творба ријечи?**

(Напишите дефиницију на основу ваших закључака)

- **На који начин творба ријечи богати наш рјечник?**

РАДНИ ЛИСТИЋ – ГРУПА 4: СИНТАКСА

Слоган групе: „Ријечи у заједници – реченица“

Имена чланова групе: _____

Задатак:

Анализирајте правила спајања ријечи у веће цјелине (синтагме и реченице) и утврдите важност њиховог правилног редослиједа и односа.

Примјери за анализу:

1. Посматрајте сљедеће групе ријечи:
 - А) *Медицинска пажљиво ученица учи школа граматика. (неправилно)*
 - Б) *Вриједна ученица Медицинске школе пажљиво учи граматiku. (правилно)*
 2. Посматрајте везе између ријечи:
 - *Вриједна ученица* (каква ученица?)
 - *Учи пажљиво* (како учи?)
 - *Учи граматiku* (шта учи?)
-

Питања за анализу и дискусију:

1. Зашто примјер А нема смисла, иако садржи ријечи из српског језика? Шта му недостаје?
 2. Која све правила морамо поштовати да бисмо од појединачних ријечи направили јасну, разумљиву и граматички исправну реченицу?
 3. Шта чини основне дијелове реченице у примјеру Б (ко врши радњу, а шта је сама радња)?
-

Простор за закључке групе (за презентацију):

- **Шта проучава Синтакса?**

(Напишите дефиницију на основу ваших закључака)

- **Шта су основне јединице синтаксе (синтагма и реченица)?**

V. ЛИТЕРАТУРА И ДОДАТНИ МАТЕРИЈАЛ

За наставника:

1. *Читанка за I разред средњих стручних школа Републике Српске*, Завод за уџбенике и наставна средства Источно Сарајево (важеће издање).
2. *Граматика српског језика за средње школе*, Живојин Станојчић, Љубомир Поповић, Завод за уџбенике, Београд.
3. *Правопис српског језика*, Матица српска, Нови Сад (последње важеће издање).
4. *Методика наставе српског језика и књижевности*, Драгољуб Петровић и сарадници.
5. *Наставни план и програм за предмет Српски језик и књижевност за средње стручне школе Републике Српске*, Министарство просвјете и културе Републике Српске.

За ученике:

1. *Уџбеник Граматика српског језика за I разред средњих школа* (издање у употреби у школи).
2. *Читанка за I разред средњих стручних школа Републике Српске*.
3. Радни листићи припремљени за час од стране наставника.